

SESSIONS DE SEMINARI

UN ESTUDI DE DIALECTOLOGIA SOCIAL AL PRIORAT I A L'ALT CAMP

Sessió a càrrec de Joan Martí i Castell (desembre de 1984)

Joan Martí manifesta el propòsit de comparar les dades recollides a Marçà, la Torre de Fontaubella, Margalef de Montsant i Alió, amb l'objectiu de detectar alguns canvis sistemàtics en els parlars de les generacions més joves. En el seu estudi examina canvis en la fonètica i en el lèxic (sobre aquest últim dedica la major part de la seva intervenció). Martí classifica els individus enquestats als diferents llocs en tres grups: generació 1 (de 60 anys en endavant); generació 2 (de 40-45 anys); i generació 3 (de 20-25 anys). I d'acord amb les seves dades, arriba a les conclusions següents:

«1. Hi ha una continuïtat generacional entre 1 i 2. Tanmateix, 2 ja mostra que la diversificació s'accentua en dirigir-nos cap a 3.

«2. Entre la generació 1 i la 3, aquesta continuïtat té una solució, més o menys marcada. Partint del tipus d'enquesta en què m'he basat, de vegades sembla que pertanyin a llengües diferents!

«3. La generació 2 és de transició entre els dos extrems. No se separa bruscament, com he dit, de 1, i participa notablement de la competència lingüística de 3.

«4. En la fonètica els canvis són menys perceptibles i menys abundosos que no en el lèxic.

«5. Nogensmenys, s'observa una inestabilitat, de vegades, o una variació clara, d'altres, que marquen unes transformacions importants ara ja. Així, per exemple, la neutralització de *a*, *e*, *e* àtones en *ə*, i la realització en [u] de *ɔ* . *o* i *u* també àtones; i, en el consonantisme, la regressió de l'oposició /b/-/v/.

«6. És ben palès que les variacions són més quantioses en les zones de frontera dialectal (Marçà i la Torre de Fontaubella). És a dir, les poblacions interiors (el cas de Margalef de Montsant) són més estàtiques lingüísticament, més conservadores. Les modificacions en una localitat dialectal no-fronterera són menys notables i fins d'índole distinta que les observades en les que ho són.

«7. Tot fa preveure, en la fonètica, que alguns trets fonamentals dels parlars d'aquestes localitats al límit de dialectes desapareixeran.

«8. En el lèxic les mutacions són més nombroses, ultra, és clar, més aparents. És evident que una part considerable del vocabulari referit a formes de vida o a objectes superats o en via de superació es va perdent o ja s'ha perdut en la generació més jove. Per això en resulta un dèficit notable seu pel que fa als conceptes referits a ocupacions, costums, estris del camp, etc., vigents només entre els més vells. La generació 2 és la que presenta menys *buits*, pel fet de trobar-se entremig de 1 i 3.

«9. En l'apartat del lèxic observo una major regularitat quant al comportament dels parlants (fins i tot en el cas de la Torre de Fontaubella on l'informador de la generació 3 és excepcionalment qui més formes coneix, hem d'admetre que el seu lèxic és lluny del tradicional i manllevat sovint del català estàndard o del castellà).

«10. Cal suposar que les mancances que evidencien els més joves respecte del coneixement de formes sobre les quals pregunta el qüestionari són compensades, almenys parcialment, per

l'ús de vocabulari nou adequat a les noves maneres de viure; vocabulari, aqueix, que segurament les generacions més velles ignoren: cadascú sap per allò que ha de saber i no per allò que altri pensa que ha de saber.

»11. Tots els canvis enregistrats, de fonètica i de lèxic, tendeixen decididament a l'homogeneïtzació, a l'estandardització i/o a la *submissió* als parlars dels dialectes orientals, més ben considerats sociolingüísticament. En aquest sentit, la introducció de la televisió al món rural i l'extensió d'altres mitjans de comunicació, com l'escola, contribueixen fortament a un anivellament que fa *perillar*, agradi o no, la riquesa de la varietat del *mosaic* dialectal. I a un sentiment negatiu d'inferioritat lingüística dels parlants occidentals enfront dels orientals; i més en general, dels parlants rurals enfront dels orientals; i, més en general, dels parlants rurals enfront dels urbans. Això no obstant, fóra miop atribuir exclusivament als susdits factors la causa dels canvis; cal pensar també en els que es donen en totes les llengües de cultura per raons inherents a llur estructura interna. I no sempre és fàcil d'esbrinar les autèntiques motivacions de les evolucions.»

Martí acaba la seva intervenció amb algunes reflexions sobre la dialectologia tradicional, de les quals destaquem:

«Tenint en compte la complexitat de la realitat social, no resulta vàlida ni científica l'aplicació de la metodologia de la dialectologia tradicional per a explicar *els* parlars, tal com són globalment. Considerats els qüestionaris habitualment usats i el procés normal de recollida del material, cal que accepti les seves deficiències —en molts casos potser inevitables— i que reconegui que el que el preocupa és servir un repertori lingüístic i donar testimoni de la realització de característiques idiomàtiques que són pròpies únicament o sobretot d'una part de les comunitats que estudien: precisament la que menys hi influeix i la que, per tant, menys incidència té quant a les tendències dels dialectes. Informa —que ja és convenient— de com parla *una generació* d'unes particularitats determinades: de pagesos o de mariners, no gens o molt poc escolaritzada, generalment d'homes, que no ha viatjat o ho ha fet molt poc, etc. Informa, a més, de com parla d'unes coses exclusivament. La dialectologia tradicional s'ocupa més del que aviat potser ja *no serà realitat lingüística viva* i oblida o té poc en compte allò que *ho és en cada moment*. Fa més una tasca de conservació del que està predestinat a desaparèixer, actuant així com una mena de *museu lingüístic*, si se'm permet la imatge no gens despectiva. Els distanciaments tan evidents que manifesten tres generacions a partir del meu treball proven a bastament el que acabo de dir.

»Justament Ferrando i Guirau (op. cit.) parlen de la necessitat d'incorporació de nous mètodes: de fer enquestes sistemàticament amb dones i amb infants; que s'enregistren converses llargues, perquè assegurin més l'espontaneïtat. Segons ells, l'aplicació dels mètodes tradicionals d'enquesta dialectal es revelen més aviat inservibles en zones que presenten trets lingüístics en estat caduc o socialment estigmatitzats, i en zones en què els canvis lingüístics es veuen accelerats per la pressió de factors externs de la llengua.

»Cal superar actituds idealistes i/o nostàlgiques i interessar-se sense prejudicis per conèixer l'ús lingüístic de tots els components de les col·lectivitats. Potser d'una manera especial, si de cas, del constituït justament per les generacions més joves. La qual cosa suposa pensar en un canvi total de procediments en els treballs dialectològics, si el que es vol és explicar com són els parlars. S'ha de partir de qüestionaris que tinguin en compte els aspectes més moderns de la vida quotidiana; i, en un altre sentit, partir de les mostres mínimes suficients. Fa una mica la impressió que segons quins estudiosos els molesta —no personalment, és clar, sinó per les repercussions en la ciència de què s'ocupen— que els dialectes canvin amb el temps: com si desitgessin que no es transformessin mai, per tal que les descripcions que en un moment fan o que d'altres han fet amb uns determinats criteris siguin vàlides per sempre més».

(La publicació completa d'aquest estudi es troba a les *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Tarragona-Salou, 1-5 d'octubre de 1985. Barcelona: PAM, 1986).

A continuació tingué lloc un breu col·loqui en el qual se subratllà l'interès de les anàlisis sociolingüístiques per als estudis de dialectologia.